

Dostosowanie wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów (...) „*nauczyciel jest obowiązany na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej **dostosować wymagania edukacyjne** do indywidualnych potrzeb psychofizycznych edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono **zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.**”*

Mając na uwadze powyższe rozporządzenie chcielibyśmy Państwu przybliżyć sposób jego realizacji w naszej szkole oraz stanowisko w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb dzieci ze zdiagnozowanymi specyficznymi trudnościami w uczeniu się (takimi jak dysleksja, dysortografia, dysgrafia).

1. Lepszemu zrozumieniu problemu może posłużyć zdefiniowanie używanej **terminologii diagnostycznej:**

Specyficzne trudności w uczeniu się - ogólny termin dotyczący niejednorodnej grupy zaburzeń przejawiających się poważnymi trudnościami w rozumieniu i posługiwaniu się mową i pismem. Specyficzne trudności w uczeniu się są **konsekwencją zaburzeń rozwoju funkcji poznawczych**, biorących udział w procesie czytania i pisania. Zaburzenia te są uwarunkowane wewnątrznie i wywołane m.in. dysfunkcjami centralnego układu nerwowego. Mimo, iż trudności w uczeniu się mogą współwystępować z innymi deficytami (np. sensorycznymi, upośledzeniem umysłowym, zaburzeniami społecznymi i emocjonalnymi) oraz w powiązaniu z oddziaływaniami zewnętrznymi (np. różnice kulturowe, niewystarczające/niewłaściwe nauczanie, czynniki psychogenne), nie są one rezultatem tych deficytów czy oddziaływań.

- ✓ **dysleksja** rozumiana jest jako trudności w czytaniu, przejawiające się zaburzeniami tempa i techniki czytania, jak i stopnia rozumienia treści,
- ✓ **dysortografia** to trudności z opanowaniem poprawnej pisowni. Żeby można było stwierdzić dysortografię trzeba sprawdzić, czy dziecko popełnia błędy ortograficzne mimo dobrej znajomości zasad pisowni. U dzieci popełniających błędy ortograficzne i nie znających zasad pisowni system polskiego poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego nie stwierdza dysortografii,

- ✓ **dysgrafia** czyli niski poziom graficzny pisma (potocznie mówimy, że dziecko brzydko pisze). Litery pisane przez dziecko są niekształtne, różnej wielkości i często znajdują się na niewłaściwej wysokości.

Uczniowie z wyżej wymienionych trzech grup należą do uczniów o **specjalnych potrzebach edukacyjnych**.

Zdiagnozowanie u dziecka tego typu trudności nie zwalnia go z opanowania materiału z danego przedmiotu w takim samym zakresie jak u pozostałych uczniów. Przeciwnie, uczeń taki powinien wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, zalecone specjalnie dla niego, które pomogą mu w przewyciężeniu trudności.

Zdiagnozowanie u ucznia specyficznych trudności w nauce czytania i pisania nakłada obowiązek podjęcia szczególnych działań nie tylko na nauczyciela ale co najmniej w równym stopniu na rodziców dziecka i na niego samego.

2. W odpowiedzi na specyficzne możliwości psychofizyczne uczniów z ww. trzech grup nauczyciele mają obowiązek dostosować dla nich wymagania edukacyjne:

Wymagania edukacyjne są oczekiwanymi przez nauczyciela osiągnięciami ucznia i formułowanymi przez niego w oparciu o realizowany program nauczania.

W standaryzacji osiągnięć szkolnych punktem wyjścia jest podstawa programowa kształcenia ogólnego, gdzie zapisane są standardy osiągnięć dla poszczególnych edukacji. Kolejny etap to standardy wymagań egzaminacyjnych sprawdzane w sprawdzianach i egzaminach zewnętrznych.

Oba te dokumenty wpływają na wymagania programowe zawarte w programach nauczania. Na ich podstawie nauczyciele formułują wymagania edukacyjne.

Dostosowywanie wymagań to zastosowanie do sformułowanych wymagań edukacyjnych, takich kryteriów, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka.

Obszary dostosowania obejmują:

- warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne
- warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania)

Dostosowanie wymagań dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych może polegać m.in. na:

1. Zindywidualizowaniu systemu wymagań i oceniania:

- realizowanie rozporządzeń MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,
- możliwość otrzymania przez ucznia dodatkowego czasu na wykonanie zadania,
- posiadanie przez nauczycieli wiedzy dotyczącej specyfiki występujących trudności konkretnego ucznia,
- ocenianie prac pisemnych przede wszystkim pod względem poprawności treści i kompozycji, nie obniżanie oceny z powodu błędów ortograficznych oraz poziomu graficznego pisma
- docenianie przez nauczyciela walorów bogatego słownictwa, ciekawych przemyśleń, poprawnej budowy stylistycznej, poprawności toku myślenia i wnioskowania, itp.,
- w przypadku przedmiotów ścisłych ocena poprawności rozumowania, trafność interpretacji zagadnienia jest przedkładana nad ocenę szczegółowej poprawności zapisu symboli i znaków graficznych, braku dokładnych obliczeń, mylenia stron równania itp.

2. Zindywidualizowaniu metod i form nauczania:

- przewaga odpowiedzi ustnych i testowa forma sprawdzianów w ocenie wiedzy ucznia dyslektycznego,
- wielozmysłowe uczenie się, angażujące jednocześnie wiele zmysłów: wzrok, słuch, dotyk, kinestezję - odczuwanie ruchu, węch,
- metody interakcyjne, np. technika czytania w parach oraz metody nawiązujące do stylu uczenia się danego dziecka, bazujące za dobrze rozwiniętych funkcjach-mocnych stronach rozwoju,
- kontrolowanie zapisu ortograficznego i stopnia uzupełniania notatek,
- sprawdzanie na bieżąco stopnia rozumienia materiału,
- przekazywanie uczniowi na bieżąco spostrzeżeń dotyczących jego pracy,
- dzielenie materiału na mniejsze partie i konsekwentne egzekwowanie rezultatów ich wykonania,
- kierowanie uwagi ucznia na tok lekcji,
- dostrzeganie i wzmacnianie nie tylko osiągnięć, ale przede wszystkim włożonego wysiłku ucznia,
- udzielanie wsparcia emocjonalnego polegającego na budowie zaufania oraz możliwości zgłaszania przeżywanych trudności,
- uwzględnianie indywidualnego toku i tempa pracy,
- ograniczanie głośnego czytania nowych tekstów na forum klasy,
- wykorzystanie kreatywności ucznia w procesie edukacyjnym,
- eliminowanie z otoczenia dziecka bodźców rozprasających,
- objęcie dziecka opieką w ramach zajęć korekcyjno-kompensacyjnych na terenie szkoły,
- kształtowanie nawyku korzystania z pomocy dydaktycznych,
- wydawanie poleceń w formie krótkich, konkretnych komunikatów,

- zachęcanie i motywowanie dziecka do podejmowania wyzwań,
- unikanie krytyki w sytuacji porażek dziecka,
- wdrażanie ucznia do zwiększonej samokontroli, wielokrotnego sprawdzania zapisanych treści i wykonywanych zadań,
- kształtowanie u dziecka umiejętności radzenia sobie ze stresem w trudnej sytuacji,
- pomoc w budowaniu pozytywnej samooceny,
- uczenie dostrzegania własnych postępów,
- zachęcanie do większej koncentracji na pisany tekst, wdrażanie do autokorekty zapisu ortograficznego,
- zapewnienie optymalnego miejsca pracy podczas lekcji,
- stosowanie różnorodnych form sprawdzania wiadomości,
- możliwość użycia pisma drukowanego,
- wspieranie tekstu lektur materiałami fonicznymi (np. audiobooki),
- nieuwzględnianie w ocenie estetyki pisma,
- indywidualna analiza błędów popełnionych przez ucznia,
- wyszczególnianie najważniejszych pojęć, dat, wydarzeń itp. (np. na tablicy).

Zasady postępowania wobec ucznia ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu

Język polski

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ●opuszczanie wyrazów; ●wolne tempo czytania, ●statyczne odwracanie liter i kierunków, ●mylenie liter o podobnym wyglądzie, ●rozpoznawanie napisów po cechach przypadkowych, np. po pierwszej sylabie; ●zmiana kolejności liter, sylab w wyrazie (inwersja dynamiczna); ●opuszczanie liter i sylab, zmiana ich kolejności, ●trudności w poznawaniu liter, w wyszukiwaniu poznanych liter, sylab, wyrazów, niedokładne odczytywanie; ●przeskakiwanie linijek, ●gubienie końcówek wyrazów, ●trudności w rozpoznawaniu rymów, ●trudności w przechodzeniu do automatyczności czytania, wysiłek włożony w czytanie utrudnia rozumienie tekstu, ●trudności w wyrażaniu jasno myśli o przeczytanym tekście, ●trudności wynikające z niedokładnego rozumienia wyrazów, ●mylenie znaczeń wyrazów o podobnym brzmieniu, ●trudności w rozumieniu struktur gramatyczno – logicznych, ● trudności w rozumieniu tekstów, w których zachodzą stosunki przestrzenne, ● mylenie znaków graficznych różniących się jedynie położeniem, ● pismo lustrzane, zwłaszcza przy lateralizacji skrzyżowanej, ● trudności związane z techniką pisma, głównie u dzieci z przestawioną ręką, ●zły wybór linijek, ●mylenie kierunków zapisu, ● wolne tempo pracy; mała precyzja ruchu rąk i palców, ●pismo brzydkie, często nieczytelne: za małe, za duże, za wąskie, za szerokie, nierówne, nie mieszczące się w liniaturze, małe lub zbyt duże odstępy między literami, 	<ul style="list-style-type: none"> ●wydłużenie czasu pracy, ●umożliwienie pracy ze słownikiem, ●zachęcanie do pracy samodzielnej, ●dodatkowe pytania naprowadzające przy czytaniu ze zrozumieniem, ●czytanie tekstów małymi partiami, ●ograniczenie czytania na forum klasy, ●liberalizacja oceniania, ●nieocenianie prac pisemnych pod kątem ortografii, ale zaznaczanie błędów i zachęcanie ucznia do samodzielnej pracy nad ich poprawą, ●uwzględnianie rozbieżności między wymową a pismem, ●możliwość pisania na komputerze lub literami drukowanymi (dotyczy dysgrafii), ●nieocenianie prac pod kątem estetyki i czytelności pisma, ●ocenianie na podstawie ustnych odpowiedzi, ●motywowanie do kształtnego pisma, ● podanie zestawu wyrazów przewidzianych w planowanym dyktandzie, ● pomoc w konstruowaniu wypowiedzi ustnych.

- brak połączeń międzyliterowych liter,
- trudności w zespoleniu pojedynczych aktów ruchowych w jedną harmonijną całość,
- trudności w korzystaniu z własnych notatek,
- zeszyty brzydkie, niestaranne przy bardzo dużym wysiłku,
- duża męczliwość ręki przy dłuższym pisaniu obniża poziom graficzny,
- trudności z wypowiedzianiem się - mały zasób słów,
- przekręcanie słów rzadko używanych,
- kłopoty w wypowiedziach wynikające z trudności z wnioskowaniem lub uogólnianiem,
- trudności w rozumieniu przedstawionych, na obrazkach treści,
- trudności w wypowiedzianiu się na temat umiejscowienia przedmiotów na obrazku, ich położeniu względem siebie,
- trudności w operowaniu pojęciami stosunków przestrzennych.

Języki obce

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ● opuszczanie wyrazów, ● wolne tempo czytania, ● statyczne odwracanie liter i kierunków, ● mylenie liter o podobnym wyglądzie, ● rozpoznawanie napisów po cechach przypadkowych, po pierwszej sylabie, ● zmiana kolejności liter, sylab w wyrazie (inwersja dynamiczna), ● opuszczanie liter i sylab, zmiana ich kolejności, ● trudności w poznawaniu liter, w wyszukiwaniu poznanych liter, sylab, wyrazów, niedokładne odczytywanie, ● przeskakiwanie linijek, ● gubienie końcówek wyrazów, ● trudności w rozpoznawaniu rymów, ● trudności w przechodzeniu do automatyczności czytania, wysiłek włożony w czytanie utrudnia rozumienie tekstu, ● trudności w wyrażaniu jasno myśli 	<ul style="list-style-type: none"> ● wydłużenie czasu pracy, ● umożliwienie pracy ze słownikiem języka obcego, ● równoczesne zachęcania do pracy samodzielnej, ● dodatkowe pytania naprowadzające przy czytaniu ze zrozumieniem, ● czytanie tekstów małymi partiami, ● ograniczanie czytania na forum klasy, ● liberalizacja oceniania, ● nieocenianie prac pisemnych pod kątem ortografii, ale zaznaczanie błędów i zachęcanie ucznia do samodzielnej pracy nad ich poprawą, ● uwzględnianie rozbieżności między wymowa a pismem, ● możliwość pisania na komputerze lub literami drukowanymi (dotyczy dysgrafii), ● nieocenianie prac pod kątem estetyki i czytelności pisma, ● ocenianie na podstawie ustnych odpowiedzi, ● indywidualne traktowanie dziecka

o przeczytany tekst,

- trudności wynikające z niedokładnego rozumienia wyrazów,
- mylenie znaczeń wyrazów o podobnym brzmieniu,
- trudności w rozumieniu struktur gramatyczno – logicznych,
- trudności w rozumieniu tekstów, w których zachodzą stosunki przestrzenne,
- mylenie znaków graficznych różniących się jedynie położeniem,
- pismo lustrzane, zwłaszcza przy lateralizacji skrzyżowanej,
- trudności związane z techniką pisma, głównie u dzieci z przestawioną ręką,
- zły wybór linijek,
- mylenie kierunków zapisu,
- wolne tempo pracy; mała precyzja ruchu rąk i palców,
- pismo brzydkie, często nieczytelne: za małe, za duże, za wąskie, za szerokie, nierówne, nie mieszczące się w liniaturze, małe lub zbyt duże odstępy między literami,
- brak połączeń międzyliterowych liter,
- trudności w zespoleniu pojedynczych aktów ruchowych w jedną harmonijną całość,
- trudności w korzystaniu z własnych notatek,
- zeszyty brzydkie, niestaranne przy bardzo dużym wysiłku,
- duża męczliwość ręki przy dłuższym pisaniu obniża poziom graficzny,
- trudności z wypowiedzianiem się - mały zasób słów,
- przekręcanie słów rzadko używanych,
- kłopoty w wypowiedziach wynikające z trudności z wnioskowaniem lub uogólnianiem,
- trudności w rozumieniu przedstawionych, na obrazkach treści,
- trudności w wypowiedzianiu się na temat umiejscowienia przedmiotów na obrazku, ich położeniu względem siebie,
- trudności w operowaniu pojęciami stosunków przestrzennych

leworęcznego i skrzyżowanego, motywowanie do kształtnego pisma oraz właściwe usadzenie w ławce,

- podanie zestawu wyrazów przewidzianych w planowanym dyktandzie,
- pomoc w konstruowaniu wypowiedzi ustnych

Geografia, historia, biologia, przyroda, chemia

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ● mylenie kierunków świata i trudności z ich wskazaniem i zapamiętaniem, ● trudności z orientacją na mapie, ● trudności w określaniu stron ciała, ● mylenie znaków topograficznych, ● trudności z odczytaniem danych z tabelk, wykresów, map, ● trudności w rozumieniu instrukcji, objaśnień, ● trudności w wyrażeniu jasnych wypowiedzi na temat przeczytanego tekstu, ● trudności z zapamiętaniem dni tygodnia, pór roku, nazw miesięcy, nazw planet, itp. ● mylenie wydarzeń, ● trudności z chronologicznym odtworzeniem wydarzeń, ● trudności z chronologicznym odtworzeniem dat, ● trudności z przypisaniem wydarzeń datom, ● trudności zaznaczeniem dat na osi czasu, ● trudności ze zrozumieniem tekstów, w których zachodzą stosunki przestrzenne, ● trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uwzględnianie pomyłek związanych z orientacją przestrzenną: mylenie kierunków na mapie, współrzędnych geograficznych i stref czasowych – pomoc nauczyciela przy wskazywaniu wymienionych elementów i wskazywaniu na mapie wybranych punktów, oraz przy odczytywaniu danych, ● stosowanie dodatkowych pytań przy sprawdzaniu pojęć, definicji, ● uwzględnianie trudności z chronologicznym powtarzaniem dni tygodnia i nazw miesięcy, ● w przypadku trudności związanych z pisaniem prac, ocenianie na podstawie wypowiedzi ustnych, ● pozostałe zasady – jak na języku polskim.

Matematyka, fizyka

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ● błędy w zadaniach wynikające z błędnego odczytania treści zadań tekstowych; ● błędne przepisywanie z tablicy; ● słabe rozumienie pojęć geometrycznych, ● trudności z wnioskowaniem, uogólnianiem, ● trudności w zrozumieniu treści zadań tekstowych, ● trudności w nauce tabliczki mnożenia i zapamiętania wzorów bądź definicji; ● kłopoty ze zrozumieniem instrukcji i objaśnień, ● problemy z prawidłowym odczytywaniem danych z wykresów, diagramów, tabelk itp. ● trudności w operowaniu pojęciami abstrakcyjnymi, ● trudności z odwzorowaniem figur, ● nieprecyzyjne wykonywanie tabelk, ● problemy z estetycznym i starannym 	<ul style="list-style-type: none"> ● uznawanie faktu mylenia cyfr, ● uznawanie trudności związanych z tym, iż uczeń nie potrafi umiejscowić danych na osi liczbowej, ● na lekcjach z geometrii uczeń może korzystać z modeli brył, ● na zajęciach uczeń mający trudności z opanowaniem tabliczki mnożenia i zapamiętaniem wzorów, może korzystać z pomocy dydaktycznych, ● zaliczanie jeśli uczeń potrafi wytłumaczyć definicję (często przy pomocy nauczyciela), nazwać elementy, ● liberalne ocenianie zadań praktycznych, ● zaliczanie zadanie, jeśli figura odwzorowana jest w odbiciu lustrzanym. ● uznanie zadania, jeśli poprawny jest tok rozumowania, choć występują

wykonaniem modeli brył,
 ● zmiana kierunku w rysunkach geometrycznych,
 ● trudności z umieszczeniem przecinka w ułamkach dziesiętnych,
 ● błędy w zapisie działań pisemnych.

nieprawidłowości w liczeniu i uzyskaniu wyniku ostatecznego (błąd wyniku np. z zamiany cyfr),
 ● pozostałe zasady – jak na języku polskim.

Muzyka, plastyka, technika, wychowanie fizyczne

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ● trudności w odwzorowaniu prostych figur, ● mylenie kierunków w rysunkach, ● rysunki są ubogie w treść i formę; ● nieprawidłowy nacisk przyborów, ● zakłócenie stosunków przestrzennych, proporcji elementów, ● trudności w rozplanowaniu i właściwym umieszczeniu na kartce elementów rysunku, ● trudności w robótkach ręcznych, kreśleniu, lepieniu, malowaniu, ● trudności w wykonaniu modeli, ● brak umiejętności zaplanowania własnej pracy, ● obniżony poziom graficzny pisma technicznego; wykonywanie zapisu liter lub rysunków jak w odbiciu lustrzanym, ● niski poziom ćwiczeń fizycznych, ● problem z orientacją przestrzenną, ● trudności z rozumieniem poleceń, ● mała sprawność i koordynacja podczas zabaw ruchowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uznawanie, jeśli uczeń ma trudności z estetyką, kształtem wykonywanych prac ręcznych, kreśleniem, lepieniem, ● uznawanie trudności w wykonaniu modeli, ● uznawanie faktu, iż uczeń ma trudności z właściwą organizacją i planowaniem swej pracy, ● liberalne traktowanie ucznia, który ma problemy z estetyką pisma, podczas oceny zadania związanego z pismem technicznym, ● zaliczanie pracy, jeśli uczeń odwzorował rysunek w odbiciu lustrzanym, ● liberalizacja oceniania pod kątem estetyki prac, ● stosowanie dodatkowych instrukcji wobec uczniów z zaburzeniami orientacji przestrzennej, ● prowadzenie zajęć metodą naśladowczo – ruchową, ● częste powtarzanie zaleconych ćwiczeń, ● uznawanie trudności z określaniem stron ciała i określaniem kierunków oraz stosunków przestrzennych, ● uznawanie trudności związanych z zaburzeniami koordynacji wzrokowo – ruchowej, ● ocenianie wkładu pracy ucznia w wykonanie ćwiczeń a nie tylko wysiłku końcowego, ● pozostałe zasady – jak na języku polskim.

Informatyka

Objawy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> ● trudności w opanowaniu techniki czytania tj.: głoskowanie, sylabizowanie, brak płynności przy czytaniu całościowym, wolne lub nierówne tempo, pauzy, przekręcanie wyrazów, nie zwracanie uwagi na interpunkcję, ● brak rozumienia lub niepełne rozumienie czytanych głośno i po cichu tekstów i poleceń – uboższe słownictwo, ● trudności w pisaniu w zakresie poprawności (popętnianie różnorodnych błędów, problemy z interpunkcją); dotyczyć mogą wszystkich form pisania, ● trudności w pisaniu w zakresie grafii (obniżona strona graficzna pisma, obniżona czytelność, wolne tempo, wzmożony tonus mięśniowy ręki wiodącej, męczliwość ręki, nieprawidłowe trzymanie przyborów do pisania), ● nieumiejętność zagospodarowania przestrzeni kartki, ● trudności w formułowaniu wypowiedzi ustnych i pisemnych na określony temat, ● błędy gramatyczne w wypowiedziach ustnych i pisemnych, ● trudności w rozumieniu dłuższych wypowiedzi słownych, poleceń i instrukcji, ● trudności w formułowaniu wypowiedzi ustnych i pisemnych na określony temat, ● trudności w uczeniu się ze słuchu na lekcji, korzystaniu z wykładów, zapamiętywaniu, ● trudności w przyswajaniu materiału, zapamiętywaniu trudniejszych terminów, problemy z wykorzystaniem tej wiedzy w praktyce, ● trudności w pamięciowym opanowywaniu definicji, ● wolne lub nierównomierne tempo pracy, ● robienie przerw podczas pracy, ● kłopoty z koncentracją uwagi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podczas oceniania brać pod uwagę przede wszystkim stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp. ● w zrozumieniu czytanego tekstu oraz wyciąganiu z niego informacji istotnych poprzez wspólne analizy materiału, wypunktowanie najważniejszych informacji itp., ● uwzględniać trudności w rozumieniu treści, dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytywaniu, udzielać dodatkowych wyjaśnień lub zalecić przeczytanie tekstu w domu, ● unikać omawiania popełnionych błędów na forum klasy, ● nie obniżać oceny za błędy ortograficzne, gramatyczne, ● tekst sprawdzianu powinien być powiększony, napisany prostszą czcionką tzw. bezszeryfową, ● w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać, ● podczas oceniania brać pod uwagę przede wszystkim stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.

Nauczyciele uczący **religii, etyki** oraz **EDB** realizują dostosowanie wymagań edukacyjnych w oparciu o punkt 1. i 2.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów z zespołem Aspergera

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów (...) „*nauczyciel jest obowiązany na podstawie **orzeczenia poradni psychologiczno-pedagogicznej** dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono **zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się**, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.*”

Mając na uwadze powyższe rozporządzenie chcielibyśmy Państwu przybliżyć sposób jego realizacji w naszej szkole oraz stanowisko w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb dzieci z zespołem Aspergera.

1. Lepszemu zrozumieniu problemu może posłużyć zdefiniowanie używanej **terminologii diagnostycznej**:

Według klasyfikacji ICD-10 jest to **zaburzenie rozwoju mieszczące się w spektrum autyzmu**. Charakteryzuje się występowaniem trudności w komunikacji słownej i pozasłownej, niechęcią do zaakceptowania zmian, brakiem elastyczności w myśleniu oraz bardzo szczególnymi zainteresowaniami. **Zespół Aspergera** jest najłagodniejszą formą całościowych zaburzeń rozwoju.

Uczniowie z zespołem Aspergera należą do uczniów o **specjalnych potrzebach edukacyjnych**.

Zdiagnozowanie u dziecka tego typu trudności nie zwalnia go z opanowania materiału z danego przedmiotu w takim samym zakresie jak u pozostałych uczniów. Przeciwnie, uczeń taki powinien wykazać się samodzielną pracą, wykonywać dodatkowe zadania i ćwiczenia, zalecone specjalnie dla niego, które pomogą mu w przezwyciężeniu trudności.

W związku z trudnościami w dostosowaniu się do obowiązków szkolnych oraz trudnościami w funkcjonowaniu w grupie rówieśniczej, dla dzieci ze zdiagnozowanym zespołem Aspergera przygotowuje się Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny.

Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny

Na podstawie zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego niezbędne jest opracowanie indywidualnego programu pracy z dzieckiem z zespołem Aspergera. Przygotowaniem Indywidualnego Programu Edukacyjno-Terapeutycznego (IPET) na wniosek Dyrektora Szkoły zajmuje się Zespół specjalistów wraz z wychowawcą. Skład zespołu specjalistów zależy od stopnia zaburzenia i indywidualnych potrzeb dziecka. Najczęściej są to nauczyciele poszczególnych przedmiotów, psycholog, pedagog, logopeda.

W IPET określa się szczegółowo program nauczania, program wychowawczy i program profilaktyki, które są dostosowane do indywidualnych potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych ucznia.

2. W odpowiedzi na specyficzne możliwości psychofizyczne uczniów z zespołem Aspergera, nauczyciele mają obowiązek dostosować dla nich wymagania edukacyjne:

Wymagania edukacyjne są oczekiwanymi przez nauczyciela osiągnięciami ucznia i formułowanymi przez niego w oparciu o realizowany program nauczania. W standaryzacji osiągnięć szkolnych punktem wyjścia jest podstawa programowa kształcenia ogólnego, gdzie zapisane są standardy osiągnięć dla poszczególnych edukacji. Kolejny etap to standardy wymagań egzaminacyjnych sprawdzane w sprawdzianach i egzaminach zewnętrznych. Oba te dokumenty wpływają na wymagania programowe zawarte w programach nauczania. Na ich podstawie nauczyciele formułują wymagania edukacyjne.

Dostosowywanie wymagań to zastosowanie do sformułowanych wymagań edukacyjnych, takich kryteriów, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka. Obszary dostosowania obejmują:

- ✓ warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne
- ✓ warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania)

Dostosowanie wymagań dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych może polegać m.in. na:

1. Indywidualizowaniu systemu wymagań i oceniania:

- ✓ realizowanie rozporządzeń MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,
- ✓ możliwość otrzymania przez ucznia dodatkowego czasu na wykonanie zadania,
- ✓ posiadanie przez nauczycieli wiedzy dotyczącej specyfiki występujących trudności konkretnego ucznia,
- ✓ docenianie przez nauczyciela walorów bogatego słownictwa, ciekawych przemyśleń, poprawnej budowy stylistycznej, poprawności toku myślenia i wnioskowania, itp.,
- ✓ w przypadku przedmiotów ścisłych ocena poprawności rozumowania, trafność interpretacji zagadnienia jest przedkładana nad ocenę szczegółowej poprawności zapisu symboli i znaków graficznych, braku dokładnych obliczeń, mylenia stron równania itp.

2. Indywidualizowaniu metod i form nauczania:

- ✓ wielozmysłowe uczenie się, angażujące jednocześnie wiele zmysłów: wzrok, słuch, dotyk, kinestezję - odczuwanie ruchu, węch,
- ✓ metody interakcyjne, np. technika czytania w parach oraz metody nawiązujące do stylu uczenia się danego dziecka, bazujące za dobrze rozwiniętych funkcjach- mocnych stronach rozwoju,

- ✓ kontrolowanie zapisu i stopnia uzupełniania notatek,
- ✓ sprawdzanie na bieżąco stopnia rozumienia materiału,
- ✓ przekazywanie uczniowi na bieżąco spostrzeżeń dotyczących jego pracy,
- ✓ dzielenie materiału na mniejsze partie i konsekwentne egzekwowanie rezultatów ich wykonania,
- ✓ kierowanie uwagi ucznia na tok lekcji,
- ✓ dostrzeganie i wzmacnianie nie tylko osiągnięć, ale przede wszystkim włożonego wysiłku ucznia,
- ✓ udzielanie wsparcia emocjonalnego polegającego na budowie zaufania oraz możliwości zgłaszania przeżywanych trudności,
- ✓ uwzględnianie indywidualnego toku i tempa pracy,
- ✓ ograniczanie głośnego czytania nowych tekstów na forum klasy,
- ✓ wykorzystanie kreatywności ucznia w procesie edukacyjnym,
- ✓ eliminowanie z otoczenia dziecka bodźców rozpraszających,
- ✓ objęcie dziecka opieką w ramach zajęć korekcyjno-kompensacyjnych na terenie szkoły,
- ✓ kształtowanie nawyku korzystania z pomocy dydaktycznych,
- ✓ wydawanie poleceń w formie krótkich, konkretnych komunikatów,
- ✓ zachęcanie i motywowanie dziecka do podejmowania wyzwań,
- ✓ unikanie krytyki w sytuacji porażek dziecka,
- ✓ wdrażanie ucznia do zwiększonej samokontroli, wielokrotnego sprawdzania zapisanych treści i wykonywanych zadań,
- ✓ kształtowanie u dziecka umiejętności radzenia sobie ze stresem w trudnej sytuacji,
- ✓ pomoc w budowaniu pozytywnej samooceny,
- ✓ uczenie dostrzegania własnych postępów,
- ✓ zapewnienie optymalnego miejsca pracy podczas lekcji,
- ✓ stosowanie różnorodnych form sprawdzania wiadomości,
- ✓ możliwość użycia pisma drukowanego,
- ✓ wpieranie tekstu lektur materiałami fonicznymi (np. audiobooki),
- ✓ nieuwzględnianie w ocenie estetyki pisma,
- ✓ indywidualna analiza błędów popełnionych przez ucznia.

W procesie nauczania i wychowania ucznia z zespołem Aspergera ważna jest indywidualizacja wymagań i metod pracy w zależności od rzeczywistych trudności i deficytów, z jednoczesnym uwzględnieniem mocnych stron ucznia. Sukces edukacyjny ucznia zależy od zrozumienia jego problemów przez nauczycieli i wychowawców, od ich tolerancji, wyrozumiałości i akceptacji faktu, że uczeń z zespołem Aspergera wymaga większego wsparcia i zaangażowania ze strony nauczyciela, niż jego rówieśnicy.

Podstawowe znaczenie dla powodzenia działań wspierających takiego ucznia ma dobra współpraca szkoły z rodzicami/opiekunami. Konieczne jest, by ustalić zasady współpracy szkoły z rodzicami, gdyż w oparciu o nie można skutecznie kierować procesem edukacyjnym i wspierać dziecko na kolejnych etapach edukacyjnych.

Zasady dobrej współpracy	Postępowanie
Wzajemne nastawienie	Podejście do drugiej osoby z empatią; wykazywanie autentycznego zainteresowania jej problemem i szczerą chęcią pomocy, określenie ram współpracy, wywiązanie się z zobowiązań, zachowanie dyskrecji, stały kontakt, rozwiązywanie zgłoszonych problemów.
Wymiana informacji	Wykorzystywanie środków i metod przepływu informacji przyjętych na co dzień w szkole oraz nietypowych, jeżeli są konieczne (np. organizowanie spotkań zespołu nauczycieli uczących danego ucznia z rodzicami, e-maile, telefony).
Uzgadnianie sposobu postępowania z uczniem	Zobowiązanie nauczycieli do uzyskania wiedzy o ZA, powołanie zespołu złożonego z nauczycieli, specjalistów szkoły, który przygotowuje IPET i przedstawia go rodzicom ucznia. Możliwość zaproszenia rodziców w celu zasięgnięcia wiedzy na temat postępowania z dzieckiem.
Organizacja spotkań z rodzicami	Podczas spotkania powinno nastąpić rozpoznanie oczekiwań obydwu stron, spisanie wzajemnych zobowiązań i postanowień.

Do zadań nauczycieli, którzy pod swoją opieką mają dziecko z zespołem Aspergera należy nie tylko wsparcie go w procesie dydaktycznym i dostosowanie metod nauczania do jego potrzeb, ale również zadbanie o jego integrację społeczną i przeciwdziałanie wtórnym zaburzeniom emocjonalnym. W kontakcie z uczniem z zespołem Aspergera należy zadbać o wspierającą, życzliwą, kreatywną i jednocześnie konsekwentną i przewidywalną postawę.

Nauczyciele są zobowiązani do monitorowania aktywności ucznia w czasie lekcji. W sytuacji gdy uczeń rezygnuje z aktywności i nie uczestniczy w lekcji, nauczyciel jest zobowiązany do przekazania rodzicom informacji o temacie lekcji, które umożliwią uzupełnienie zaległości w domu.

Nauczyciele mają bezwzględny obowiązek dopilnować, aby niezbędne informacje (np. zadane prace domowe, termin sprawdzianu) uczeń zapisał w zeszycie przedmiotowym lub korespondencji. Jeżeli tego nie zrobił, należy poświęcić czas na zapisanie lub przekazać informacje rodzicom.

Ogólne zasady postępowania wobec ucznia z zespołem Aspergera (dotyczy wszystkich przedmiotów):

- ✓ dostosowanie do indywidualnych potrzeb ucznia miejsca nauki i procesu nauczania;
- ✓ eliminowanie bodźców rozpraszających (wzrokowych, słuchowych);
- ✓ dostosowanie metod i form pracy do indywidualnych potrzeb ucznia;
- ✓ pomoc w nabywaniu umiejętności w zakresie „funkcji wykonawczych”, takich jak umiejętności organizacyjne i umiejętności uczenia się;
- ✓ stosowanie modelu edukacji opartego na doświadczeniu;

- ✓ popieranie informacji słownych tekstem pisanym albo obrazem, ilustracją, filmem;
- ✓ przedstawianie nowych pojęć lub materiału abstrakcyjnego w sposób możliwie najbardziej konkretny;
- ✓ zwracanie się do dziecka bezpośrednio po imieniu, powtarzanie poleceń, sprawdzanie stopnia zrozumienia polecenia, czekanie aż rozpocznie pracę;
- ✓ używanie krótkich zdań i podawanie jasnych instrukcji;
- ✓ zachęcanie ucznia, by w razie potrzeby prosił o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia;
- ✓ uwzględnianie deficytów w zakresie rozumienia niedosłownych wypowiedzi, ironii, metafor, słów i wyrażen wieloznacznych, a także pojęć abstrakcyjnych, wyjaśnianie ich za pomocą obrazów albo przeciwieństw np. przyjaźń - wrogość;
- ✓ używanie prostego i jednoznacznego języka, unikanie ironii, dowcipów, przenośni, idiomów (chyba, że wiemy, że uczeń prawidłowo je zrozumie);
- ✓ w związku z trudnościami w prawidłowym odczytaniu przez ucznia sygnałów pozawerbalnych, każdy wyraz twarzy i gest powinien być poparty informacją słowną.
- ✓ kreatywne wykorzystywanie zainteresowań ucznia;
- ✓ wspomaganie rozwoju umiejętności komunikacyjnych (słownictwo, rozumienie);
- ✓ dbanie o pozytywną więź z dzieckiem, praca w oparciu o tzw. pozytywne wzmocnienia – pochwały, nagradzanie;
- ✓ wdrażanie i oczekiwanie od ucznia przestrzegania zasad panujących w szkole;
- ✓ pomoc w sytuacjach przeżywanego stresu poprzez przewidywanie, zapobieganie, rozumienie przyczyn i rozwiązywanie stresujących sytuacji;
- ✓ wspieranie i umożliwianie kontaktów społecznych;
- ✓ w ocenianiu oddzielanie obszarów, w których trudności wynikają ze specyficznych trudności wynikających z zaburzenia;
- ✓ dzielenie zadań na wieloetapowe, krótsze części;
- ✓ wyznaczanie mniejszych ilości zadań do wykonania;
- ✓ zadawanie krótszych prac domowych w sytuacji, gdy rodzice zgłaszają, że nauka w domu trwa godzinami;
- ✓ sprawdzanie wiedzy ucznia w formie jaką preferuje;
- ✓ indywidualizacja wymagań i ocen z poszczególnych przedmiotów.

Przedstawione w dokumencie zasady wyznaczają ogólny charakter postępowania z dzieckiem z zespołem Aspergera. Szczegółowe metody, formy i dostosowania w pracy z dzieckiem sformułowane są w Indywidualnym Programie Edukacyjno-Terapeutycznym, który stanowi względem nich dokument nadrzędny. Zalecenia zawarte w orzeczeniu Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej są specyficzne dla każdego przypadku i szczegółowo realizowane w IPET. Z tego względu nie wszystkie rozwiązania przytoczone powyżej będą dla dziecka właściwe i konieczne będzie dokonanie istotnych modyfikacji niektórych dostosowań.

Dostosowanie wymagań edukacyjnych do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z niedosłuchem

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów (...) „**nauczyciel jest obowiązany na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.**”

Terminologia diagnostyczna:

Niedosłuch – ubytek słuchu o różnej etiologii. Kryteria podziału niedosłuchu:

1. głębokość i zakres ubytku (ubytek lekki, średni, głęboki, resztki słuchowe, głuchota),
2. miejsce wystąpienia patologii (niedosłuch: przewodzeniowy, centralny, odbiorczy, mieszany),
3. przyczyny wystąpienia zaburzenia (niedosłuch: wrodzony, nabyty),
4. moment ujawnienia się uszkodzenia (niedosłuch prelingwalny, perilingwalny, postlingwalny).

Dzieci niesłyszące i słabo słyszące, posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego należą do grupy uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Uczeń ze zdiagnozowanym ubytkiem słuchu realizuje podstawę programową kształcenia ogólnego we wszystkich etapach edukacji. Modyfikacja podstawy programowej powinna dotyczyć przede wszystkim formy językowej treści, co spowoduje, iż staną się bardziej przystępne dla ucznia niedoskonale władającym systemem językowym.

Uczniowi z ubytkiem słuchu każda szkoła zapewnia:

- ✓ obowiązkowe i dodatkowe zajęcia edukacyjne,
- ✓ zajęcia rewalidacyjne,
- ✓ pomoc psychologiczno-pedagogiczną,

w tym w szczególności:

- ✓ realizację zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego,
- ✓ odpowiednie warunki do nauki, sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne

- ✓ realizację programu nauczania oraz programu wychowawczego i profilaktyki
z wykorzystaniem odpowiednich form i metod pracy,
- ✓ integrację ze środowiskiem rówieśniczym,
- ✓ pomoc rodzicom uczniów w zakresie doskonalenia umiejętności niezbędnych we wspieraniu rozwoju ich dzieci.

W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego albo indywidualnego nauczania zwolnienie z nauki drugiego języka obcego może nastąpić na podstawie tego orzeczenia.

Wymagania edukacyjne są oczekiwanymi przez nauczyciela osiągnięciami ucznia i formułowanymi przez niego w oparciu o realizowany program nauczania. W standaryzacji osiągnięć szkolnych punktem wyjścia jest podstawa programowa kształcenia ogólnego, gdzie zapisane są standardy osiągnięć dla poszczególnych edukacji. Kolejny etap to standardy wymagań egzaminacyjnych sprawdzane w sprawdzianach i egzaminach zewnętrznych. Oba te dokumenty wpływają na wymagania programowe zawarte w programach nauczania. Na ich podstawie nauczyciele formułują wymagania edukacyjne.

Dostosowywanie wymagań to zastosowanie do sformułowanych wymagań edukacyjnych, takich kryteriów, które uwzględniają możliwości i ograniczenia, a więc dysfunkcje oraz mocne strony rozwoju i funkcjonowania dziecka.

Obszary dostosowania obejmują:

- ✓ warunki procesu edukacyjnego tj. zasady, metody, formy, środki dydaktyczne,
- ✓ warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności (metody i formy sprawdzania i kryteria oceniania).

Dostosowanie wymagań dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych może polegać m.in. na:

1. Indywidualizowaniu systemu wymagań i oceniania:

- ✓ realizowanie rozporządzeń MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych,
- ✓ możliwość otrzymania przez ucznia dodatkowego czasu na wykonanie zadania,
- ✓ posiadanie przez nauczycieli wiedzy dotyczącej specyfiki występujących trudności konkretnego ucznia,

- ✓ brak uwzględniania błędów wynikających z niedosłuchu,
- ✓ zwiększanie czasu pracy ucznia;
- ✓ docenianie aktywności i wkładu pracy ucznia, a także jego stosunku do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność)
- ✓ sposób sprawdzania wiedzy adekwatne do możliwości percepcyjnych ucznia,
- ✓ przygotowanie mniejszych partii sprawdzanego materiału ze względu na trudności w odbiorze bodźców słuchowych, warunkujących szybszą męczliwość układu nerwowego i słabszą koncentrację uwagi.

2. Zindywidualizowaniu metod i form nauczania:

- ✓ wnikliwe rozpoznanie umiejętności i możliwości dziecka,
- ✓ zapewnienie podczas lekcji bezwzględnej widoczności twarzy osoby mówiącej,
- ✓ przyjęcie pozycji statycznej w czasie prowadzenia lekcji,
- ✓ wyraźny, naturalny głos nauczyciela,
- ✓ optymalne miejsce ucznia niedosłyszącego w klasie,
- ✓ dbałość o oddzielenie treści istotnych od mniej istotnych,
- ✓ posługiwanie się prostymi zdaniami,
- ✓ dłuższy czas na udzielenie odpowiedzi,
- ✓ wychodzenie od konkretnych pytań i stopniowe dochodzenie do udzielania bardziej oddalonych od konkretów odpowiedzi,
- ✓ współpraca nauczyciela z rodzicami,
- ✓ użycie pomocy wizualnych, tablic itp.,
- ✓ zapis słów kluczowych,
- ✓ zadawanie pytań w różnej formie,
- ✓ sprawdzanie rozumienia poleceń,
- ✓ zachęcanie ucznia, do sygnalizowania niezrozumiałych treści,
- ✓ pomoc w konstruowaniu wypowiedzi ustnych.

Nauczyciele **religii, etyki, EDB, muzyki, plastyki, informatyki, techniki, WF** realizują dostosowanie w oparciu o punkty 1. i 2.

Język polski

Symptomy	Postępowanie

<ul style="list-style-type: none"> • wolne tempo czytania, • błędy w technice czytania, • wysiłek włożony w czytanie utrudnia rozumienie treści, • trudności w wyrażaniu myśli o przeczytanym tekście, • trudności w rozumieniu tekstu (w różnym stopniu), • trudności w rozumieniu struktur gramatyczno – logicznych, • trudności w tworzeniu i rozumieniu wypowiedzi ustnych, • ubogi zasób leksykalny, • zaburzona artykulacja, • kłopoty w operowaniu pojęciami abstrakcyjnymi, • trudności w zapamiętaniu i wyjaśnianiu pojęć, nowych słów, • trudności w rozumieniu i użyciu np. metafor, środków stylistycznych, • trudności w percepcji i operowaniu związkami przyczynowo-skutkowymi i zależnościami, • pismo fonetyczne, • zapis bezsensownych zlepek liter – w przypadku niezrozumienia znaczenia wyrazów • niemożność samodzielnego czytania i opracowania treści obszernych lektur, • kłopot z prozodią (rytmem i intonacją), • kłopoty z uogólnianiem treści. 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy, • użycie pytań, które nie wymagają konieczności operowania prozodią do ich zrozumienia, • wzbogacenie zasobu słownictwa biernego i czynnego oraz rozumienia (np. prostych pytań, poleceń a następnie dłuższych wypowiedzi), • opowiadanie przez ucznia wybranych fragmentów tekstu, przy użyciu zwrotów zawartych w tekście • zwiększona ilość czasu na przeczytanie lektury, • pytania pomocnicze o: <ul style="list-style-type: none"> - głównego bohatera lektury, jego wyglądu, wykonywanych zadań, - określenie miejsca, czasu akcji, - opowiadania najważniejszego wydarzenia, jego przebiegu i zakończenia - oceny postępowania bohaterów, • omówienie istotnych pojęć przy wykorzystaniu dotychczasowego zasobu słownictwa i doświadczeń życiowych, • układanie planu wydarzeń w formie zadań niedokończonych, • ocena aktywności i wkładu pracy, a także stosunku do obowiązków szkolnych, • wydłużenie czasu pracy, • przy ocenie samodzielną pracę pisemną uwzględnić samodzielnego wysiłku i wkładu pracy z pominięciem błędów spowodowanych niedosłuchem, • w przypadku dużej ilości błędów różnego typu zastosowanie oceny opisowej, • udzielenie wskazówek uczniowi co do poprawy prac, • umożliwienie pracy ze słownikami, • zachęcanie do pracy samodzielnej,
---	---

	<ul style="list-style-type: none">• ograniczanie głośnego czytania,• liberalizacja oceniania.
--	--

Języki obce

Symptom	Postępowanie
---------	--------------

<ul style="list-style-type: none"> • wolne tempo czytania, • trudności w przechodzeniu do automatyczności czytania, • trudności w wyrażaniu myśli, • trudności w rozumieniu tekstu, • kłopoty w rozumieniu struktur, gramatyczno – logicznych • trudności w rozumieniu i konstruowaniu wypowiedzi ustnych, • ubogi zasób leksykalny, • zaburzona artykulacja, • trudności w operowaniu pojęciami abstrakcyjnymi, • kłopoty w zapamiętaniu i wyjaśnianiu pojęć, nowych słów, • trudności w rozumieniu i użyciu metafor, środków stylistycznych, • trudności w dostrzeganiu związków przyczynowo-skutkowych i zależności, • pismo fonetyczne, • kłopoty w opanowaniu poprawnej pisowni wyrazów, • zapis bezsensownych zlepek liter – w przypadku niezrozumienia znaczeń wyrazów, • kłopoty z prozodią (rytmem i intonacją), • kłopoty z uogólnianiem treści. 	<ul style="list-style-type: none"> • aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy, • użycie odpowiedniej intonacji (zwłaszcza w pytaniach), • wzbogacanie słownictwa niezbędnego do komunikacji, • omówienie z uczniem istotnych pojęć i nowego słownictwa przy wykorzystaniu dotychczasowego zasobu słownictwa i doświadczeń życiowych, • pomoc w prowadzeniu uczniowskiego słownika, • ocena aktywności i wkładu pracy, a także stosunku do obowiązków szkolnych, • wydłużenie czasu pracy, • uwzględnienie samodzielnego wysiłku i wkładu pracy, • w przypadku dużej ilości błędów różnego typu zastosowanie oceny opisowej, • udzielenie wskazówek uczniowi co do poprawy prac, • umożliwienie pracy ze słownikiem, • zachęcanie do pracy samodzielnej, • dodatkowe pytania naprowadzające przy rozumieniu tekstu czytanego, • ograniczanie głośnego czytania, • liberalizacja oceniania.
---	--

Geografia, historia, biologia, przyroda, chemia

Symptomy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> • trudności z zapamiętaniem nazw kierunków na mapie, • trudności w rozumieniu i użyciu specjalistycznej terminologii, • trudności w rozumieniu instrukcji, objaśnień, • trudności w wyrażeniu jasnych wypowiedzi na temat przeczytanego tekstu, • trudności z chronologicznym odtworzeniem wydarzeń, • trudności z przypisaniem wydarzeń datom, • trudności zaznaczeniem dat na osi czasu, • trudności ze zrozumieniem tekstów, w których zachodzą relacje czasowe i przyczynowo-skutkowe, • trudności z zapisem i zapamiętaniem łańcuchów reakcji biochemicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • uwzględnienie pomyłek związanych z zastosowaniem odpowiedniej terminologii, • stosowanie dodatkowych pytań przy sprawdzaniu pojęć, definicji, • uwzględnianie trudności z operowaniem relacjami czasowymi i przyczynowo-skutkowymi, • w przypadku trudności związanych z pisaniem prac, ocenianie na podstawie wypowiedzi ustnych, • pozostałe zasady – jak na języku polskim.

Matematyka, fizyka

Symptomy	Postępowanie
<ul style="list-style-type: none"> • trudności z wnioskowaniem, uogólnianiem, • trudności w zrozumieniu treści zadań tekstowych, • trudności w operowaniu wzorami i definicjami; • kłopoty ze zrozumieniem instrukcji i objaśnień, • trudności w operowaniu pojęciami abstrakcyjnymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • korzystanie z pomocy dydaktycznych, • pomoc nauczyciela przy objaśnianiu treści przez ucznia, • liberalne ocenianie pracy samodzielnej, • uwzględnianie poprawnego toku rozumowania mimo błędnego, ostatecznego wyniku, • pozostałe zasady – jak na języku polskim.